

УДК 001.76:655.1/3

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

© Я. В. Котляревський, к.е.н., доцент, НТУУ «КПІ», Київ,
О. В. Мельников, к.т.н., директор видавництва УАД, Львів,
Н. І. Передерієнко, к.е.н., доцент НТУУ «КПІ», Київ, Україна

Проведено аналітичне дослідження актуальних тенденцій розвитку інноваційних процесів. Досліджені основні фази інноваційного процесу видавничо-поліграфічної галузі України, аргументовано введення нової інфраструктурної фази.

The analytic research of actual innovative process development is being held. Some basic phases of the innovations in the Ukrainian printing and publishing branch are investigated, a brand new infrastructure stage idea founded.

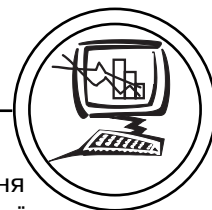
Постановка проблеми

Визначальними елементами ринкової економіки є вільна конкуренція та конкуренція капіталу. На сучасному етапі розвитку економіки України проявляються тенденції концентрації капіталу головним чином у рамках інтегрованих організаційних структур через оновлення технічної бази виробництва. В умовах жорсткої конкуренції на товарних і ресурсних ринках оновлення основного капіталу підприємств повинно відбуватися лише на високотехнологічній сучасній інноваційній основі. Актуальним завданням, що стоїть перед державою і галуззю, є вивчення та обґрунтування нових напрямів і форм інноваційних процесів, що позначається переорієнтацією інвестиційного капіталу у високотехнологічні сектори, у розробку та реалізацію проектів у науці та освіті. Саме цим питанням присвячена дана публікація.

Аналіз попередніх досліджень

Традиційно під інновацією розуміють нововведення, новаторство. У сучасному розумінні інновації розглядають як матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку чи технологію, у нові форми організації виробництва, управління, обслуговування та інше. Найчастіше в аналітичній діяльності розглядаються два типи інновацій: інновація продуктів і інновація процесів. Перша пов'язана із виробництвом нових або вдосконалених продуктів. Друга проявляється у двох напрямках: удосконалення менеджменту і впровадження науково-технічних новацій у виробництво [7, 11].

До основних законів, які визначають і регламентують інвестиційну та інноваційну діяльність в Україні належать Закони України «Про інвестиційну діяльність» [1] і «Про інноваційну

діяльність» [2]. В ст. 3 Закону України «Про інноваційну діяльність» визначено основні напрями державного регулювання інноваційної діяльності в країні — головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку і використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможності продукції. У ст. 6 йдеться про те, що державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

— підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

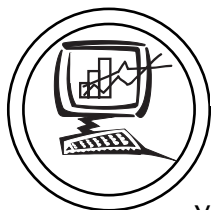
Проте, ані у теоретичних дослідженнях, ані у нормативних документах немає цілісної картини провадження інноваційних процесів [2].

Мета роботи

Метою даного дослідження є вивчення поточного стану та перспектив інноваційних процесів у видавничо-поліграфічній галузі, шляхом кількісного та якісного пізнання сутності актуальних процесів у даному секторі.

Результати проведеного аналітичного дослідження

За оцінкою Світового економічного форуму, Україна посідає 77 місце за індексом конкурентоспроможного зростання або конкурентоспроможності серед 80 країн, щодо яких проводилися відповідні розрахунки. Разом з тим інтегральний індекс інноваційності економіки, який визначений за десятибальною системою і розраховується на підставі оцінки чотирьох складових (освіти, інновацій, інформаційної інфраструктури та інституційної основи), в Україні становить 5,7. Частка інвестицій на розвиток інноваційного сектору не перевищує 7 %, питома вага інноваційної продукції у ВВП зменшилася з 7,1 % у 2000 році до 5,7 % у 2006, для цього ж періоду характерне зниження ефективності інноваційних затрат, що в комплексі не може забезпечити інноваційний розвиток промисловості України [6].

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

Отже, інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвими фактором зростання ВВП, науково-технічний потенціал України практично ще не включений до економічного процесу держави. Про це свідчать показники наукоємності промислового виробництва України, що не перевищують 0,3 %, при світовому рівні на порядок вищому за цей показник.

Для підприємств видавничої справи та поліграфічної діяльності актуальними є тенденції, що характерні й для інших су-

б'єктів господарювання. Якщо порівняти показники виробленої продукції (табл. 1) та інвестицій у основний капітал (табл. 2), що певною мірою характеризуватиме інноваційну складову діяльності підприємств галузі, то співвідношення по роках складатиме відповідно, 2002 рік — 31,4 %, 2003 — 19,8 %, 2004 — 18,2 % [4].

Якщо ж зважити на інерційність та кумулятивність інвестиційного ефекту на інноваційний процес, то можна цілком обґрунтовано стверджувати, що спадна динаміка досліджених

Таблиця 1

Обсяг виробленої (промислової) продукції (робіт, послуг) усіма підприємствами за видами економічної діяльності, млн. грн.

Вид діяльності	Рік		
	2002	2003	2004
Видавнича справа	1762,5	2214,0	3187,7
Поліграфічна діяльність	1176,9	1448,6	1709,9

Таблиця 2

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності та типами (у фактичних цінах), млн. грн.

Вид діяльності	Тип підприємств	Рік			
		2001	2002	2003	2004
Обробна промисловість	усі	7084	8433	11659	16663
Видавнича справа	усі	187,4	399,9	222,9	301,6
	основні	176,6	384,2	189,9	275,8
	малі	10,8	15,8	33,0	25,8
Поліграфічна діяльність	усі	89,9	153,2	214,6	278,0
	основні	47,8	83,8	159,6	188,4
	малі	42,1	69,4	55,1	89,7

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

співвідношень є одним з дієвих чинників спадаючої наукоємності та інноваційного рівня вітчизняної видавничо-поліграфічної галузі на сучасному етапі.

З іншого боку, для визначення реальної ситуації, необхідно проводити не тільки кількісний, але й якісний аналіз стану розвитку інноваційної складової розвитку галузі. Розглядаючи цей процес як послідовність науково-дослідних, організаційно-технічних, виробничих та маркетингових робіт, спробуємо детермінувати фази інноваційного процесу у видавничій справі та поліграфічній діяльності [3].

Фаза «НАУКА», на якій проводяться фундаментальні дослідження та розробляються теоретичні підходи до вирішення даної проблеми. Цим займаються академічні інститути, вищі навчальні заклади, галузеві спеціалізовані інститути та лабораторії.

В Україні до цієї групи належать корпоративні підприємства ДАК «Укрвидавполіграфія» ВАТ «УкрНДІ поліграфічної промисловості ім. Т. Г. Шевченка» і ВАТ «УкрНДІ спеціальних видів друку», Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ», Українська академія друкарства та Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова», технічний комітет ТК № 101 «Технологія поліграфії» [9].

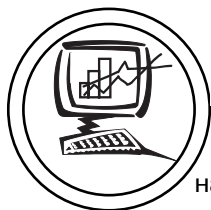
Фаза «ДОСЛІДЖЕННЯ», на якій проводяться прикладні та експериментальні дослідження, розробляються експериментальні моделі. Цим займаються наукові інститути та заклади, малі венчурні підприємства.

По суті, ця фаза інтегрована до провідних організацій наукової спрямованості, відповідно сюди до цієї групи належать вище перераховані науково-дослідні та вищі навчальні заклади. В той же час, на рівні підприємств можна виділити провідні інноваційні проекти, що визначатимуть належність організацій до даної фази: Розробка та стандартизація процесу цифрової кольоропроби підприємством ТОВ «Юнівест Препрес» (м. Київ), дослідження перспектив використання безспиртового зволоження у масовому виробництві на друкарнях ХК «Бліц-Інформ» (м. Київ), впровадження технологій гібридного друку ТОВ «Вольф» (м. Київ).

Фаза «РОЗРОБКА», на якій визначаються технічні характеристики нової продукції, розробляють інженерно-технічну документацію та конструюють новий продукт; створюються дослідні зразки; розпочинають експериментальне виробництво нового продукту. Роботи на цьому етапі виконуються в спеціалізованих лабораторіях, дослідних виробництвах, конструкторських бюро, науково-дослідних підрозділах.

В Україні ця фаза відбувається в наступних формах: експериментальне виробництво фарб ВАТ «УкрНДІ спеціальних видів друку», лабораторії Видавничо-поліграфічного інституту НТУУ «КПІ» та Української академії друкарства.

Фаза «ВИРОБНИЦТВО»: технічне й організаційне підготування виробництва (МТЗ, створення допоміжних матеріалів,

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

напівфабрикатів, розробка регламентів та стандартів, сертифікація); масове виробництво.

В Україні до цієї групи належать НДІ ДАК «Укрвидавполіграфія», роботи госпдоговірної тематики технологічного та організаційного спрямування вищих навчальних закладів.

Фаза «СПОЖИВАННЯ» — збут продукції та задоволення попиту споживача.

В Україні до цієї групи належать корпоративне підприємство ДАК «Укрвидавполіграфія», як галузеве утворення що інтегрує у собі кілька фаз загального процесу та усі суб'єкти-споживачі продукції та послуг наведених підприємств.

Окремої уваги потребує робота із координації та регулювання всього комплексу науково-дослідних, а відповідно й інноваційних робіт у галузі, якими опікується Державний комітет з телебачення та радіомовлення України. Відповідно до підсумків колегії, що відбулася 26 лютого цього року, фінансування наукової тематики у 2008 році з Державного бюджету України здійснювалося за бюджетною програмою «Прикладні розробки у сфері засобів масової інформації, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності». Наукова тематика виконується відповідно до «Основних пріоритетних напрямів науково-технічного розвитку книговидання та преси до 2010 року», схвалених колегією та затверджених наказом Держкомтелерадіо України від 21.07.2003 р. № 180, за такими напрямками:

— створення та організація промислового виробництва вітчизняних поліграфічних матеріалів;

— технічне переоснащення галузі;

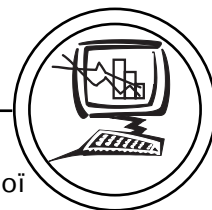
— стандартизація, метрологія, сертифікація у видавничо-поліграфічній сфері;

— інформаційне, економічне, нормативно-технічне забезпечення галузі.

У 2008 р. загальний обсяг фінансування на проведення наукових розробок за бюджетною програмою склав 3528,3 тис. грн. За договорами з Комітетом галузевими науковими установами у 2008 році виконувалось 15 науково-дослідних тем, 7 з яких завершено, 8 — перехідні і будуть завершені у 2009 р. У наукових розробках брали участь ВАТ «УкрНДІ поліграфічної промисловості ім. Т. Г. Шевченка» корпоративне підприємство ДАК «Укрвидавполіграфія», Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ», Українська академія друкарства та ДНУ «Книжкова палата України ім. Івана Федорова».

До важливого напрямку досліджень віднесено розроблення та налагодження вітчизняного виробництва витратних матеріалів для офсетного способу друку. ВАТ «УкрНДІ поліграфічної промисловості ім. Т. Г. Шевченка» розроблено, затверджено і зареєстровано в Держспоживстандарті України два стандарти організації України (СОУ) «Поліграфія. Видання для дітей. Загальні технічні вимоги» з урахуванням вимог ДСанПіН 5.5.6.138-2007 та СОУ «Фарби поліграфічні. Методи випробувань»

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

на заміну ОСТ 29.123-90 «Краски полиграфические. Методы испытаний». Також виконувались роботи зі створення національних стандартів України: «Оригінали для поліграфічного відтворення. Загальні технічні вимоги» та «Шрифти друкарські (на кириличній та латинській друкарських основах). Групи. Місткість».

Видавничо-поліграфічний інститут НТУУ «КПІ» упродовж минулого року за договором із Держкомтелерадіо виконав перший етап науково-дослідної роботи за темою «Проектування стратегії розвитку вітчизняної книготорговельної мережі», а саме провів аналіз соціально-економічних умов стану книговидання та книгорозповсюдження і досвіду державної політики в галузі.

Українською академією друкарства продовжено науково-дослідні роботи за темою «Розробка норм часу і виробітку на брошурувальньо-палітурні процеси».

Поточного року на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт за бюджетною програмою «Прикладні розробки у сфері засобів масової інформації, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності» передбачено кошти в сумі 3542,8 тис. грн. [10].

Наказом Держкомтелерадіо від 25.02.2009 р. № 63 затверджено «Основи політики Держкомтелерадіо на 2009 рік», до яких серед інших увійшли:

— створення сприятливих умов для подальшого розвитку вітчизняного книговидання і книгорозповсюдження;

— розроблення Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009—2012 рр.;

— сприяння розширенню мережі підприємств книгорозповсюдження;

— проведення моніторингу щодо впровадження нормативів забезпечення населення книготорговельними послугами;

— створення законодавчих умов для недопущення виселення редакцій друківаних засобів масової інформації, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження із займаних ними приміщень державної та комунальної власності;

— сприяння запровадженню маркування книжкових видань;

— розвиток договірно-правової бази співробітництва України з іноземними державами в інформаційній та видавничій сферах;

— взаємодію з громадськістю з питань функціонування та розвитку видавничої та інформаційної сфер.

Варто зосередити увагу на наступному: дуже велика частка інноваційних заходів або таких, що можна віднести до даної сфери, навіть з наведеного переліку, не можуть бути віднесені до однієї конкретної сфери і часто є дотичними до всіх, в тому числі й соціально-культурних явищ, опосередковано впливаючи на інноваційний потенціал підприємств галузі. На нашу думку, до традиційного переліку варто занести й узагальнюючу Інфраструктурну фазу. В цьому сенсі, інноваційними варто вважати й інфраструктурні проекти,

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

які започатковані як державними, так й приватними ініціативами з метою розвитку українського ринку вцілому. До таких можна віднести дослідження, що проводилися компанією ГФК Юкрейн (GfK Ukraine) в межах проекту «Дослідження книжкового ринку», що є складовою Українського книжкового проекту (2006—2008 рр.) — ініціатором якого є Міжнародний фонд «Відродження» за підтримки програми МАТРА Міністерства закордонних справ Нідерландів. Також інфраструктурними варто вважати ініціативи галузевих об'єднань, до яких можна віднести започаткований Асоціацією Незалежних регіональних видавців України моніторинговий проект по дослідженню аудиторій регіональних періодичних видань.

Таким чином, з точки зору підвищення ефективності впровадження інновацій у видавничо-поліграфічну галузь, головними пріоритетами мають бути цільова та стимулююча державна політика, узгоджена науководослідна та проектно-конструкторська діяльність провідних

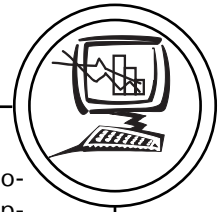
осередків інноваційного потенціалу, ефективна координація робіт з боку галузевого нормативного та регулюючого центру у особі Держкомтелерадіо України, а також координація зусиль та співпраця із провідними громадськими та галузевими об'єднаннями для формування найбільш сприятливого інфраструктурного середовища розвитку вітчизняної видавничо-поліграфічної галузі за рахунок використання інтенсивних ресурсів розвитку, що полягають у зосередженні на інноваційній компоненті еволюційного становлення.

Висновки

1. Розглянуто сутність інноваційних процесів на сучасному етапі розвитку економічних відносин.
2. Проведено детермінацію фаз інноваційного процесу у вітчизняній видавничо-поліграфічній галузі.
3. Обґрунтовано та запропоновано використання інфраструктурної фази для оцінки сукупного потенціалу інноваційних процесів у галузі.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-XII [Текст] // ВВР. — 1991. — № 47. — Ст. 646 (Останні зміни від 25.12.2008 р.).
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Текст] // ВВР. — 2002. — № 36. — Ст. 266 (Останні зміни від 25.03.2005 р.).
3. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: моногр. [Текст] / Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. — К.: КНЕУ, 2003. — 394 с.
4. Дурняк Б. В. Видавничо-поліграфічна галузь України: Стан, проблеми, тенденції: Статистично-графічний огляд [Текст]: моногр. / Дурняк Б. В., Штангрет А. М., Мельников О. В. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2006. — 274 с.
5. Величко О. М. Новий технічний поступ технологій друкарства [Текст] / Величко О. М. // Технологія і техніка друкарства. — 2008. — № 1. — С. 9—22.
6. Напрями інноваційного розвитку в промисловості України [Текст] / А. Сидорова, Г. Анісімова // Економіка України. — 2009. — № 3. — С. 24—25.
7. Павленко І. А. Економіка та організація інно-

МЕНЕДЖМЕНТ ВИРОБНИЦТВА

ваційної діяльності: навч.-метод. посібник [Текст] / Павленко І. А., Гончарова Н. П., Швиданенко Г. О. — К.: КНЕУ, 2002. — 150 с. 8. Розум О. Ф. Друкарство XXI століття [Текст] / Розум О. Ф. // Технологія і техніка друкарства. — 2008. — № 4. — С. 4—9. 9. Участь технічного комітету «Технологія поліграфії» у створенні та вдосконаленні галузевої нормативно-технічної документації [Текст] / В. Ерн-Бишкевич В. Васьків, О. Мельников // Друкарство. — 2006. — № 6. — С. 5—8. 10. Спосіб доступу: http://comin.knu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=68687&cat_id=6465. 11. Инновационный менеджмент [Текст]: справ. пособие / под. ред. П. Н. Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЦИСН, 1998. — 568 с.

Рецензент — О. М. Величко, д.т.н.,
професор, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 30.03.09